11/02/2021

Άγιος Βλάσιος Ξυλοκάστρου: Ένα ιστορικό μνημείο τέχνης

/ Ενορίες

Η κεντρική πλατεία του Ξυλοκάστρου Κορινθίας σεμνύνεται με τον ιστορικό και περικαλλή πετρόκτιστο ιερό μητροπολιτικό ναό του Αγίου Βλασίου, του και πολιούχου, προστάτου και εφόρου της φημισμένης αυτής παραλιακής πόλεως της ευλογημένης και καρποφόρας κορινθιακής γης. Ο εμβληματικός και μνημειώδης αυτός ναός, ο οποίος το 2010 συμπλήρωσε εκατό έτη από την αποπεράτωσή του (1910 -2010), αποτελεί με την προσεγμένη εξωτερική μορφοπλαστική οργάνωση των όψεων και την πλούσια εικονογραφική διακόσμησή του σε διαφορετικές χρονολογικές φάσεις ένα αξιοθαύμαστο και επιβλητικό εκκλησιαστικό μνημείο λατρείας και τέχνης, αλλά και τον χώρο ευλαβικής αναφοράς και προσκύνησης τόσο για τους κατοίκους του Ξυλοκάστρου όσο και για τους απανταχού της Γης ευρισκομένους Ξυλοκαστρινούς.

Ο ιστορικός και μεγαλοπρεπής αυτός ιερός ναός της Κορινθίας, ο οποίος τιμάται

επ’ ονόματι του λαοφιλούς σε Ανατολή και Δύση αγίου ενδόξου ιερομάρτυρος Βλασίου Αρχιεπισκόπου Σεβαστείας του θαυματουργού (+ 316), θεμελιώθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 1908, ημέρα εορτίου μνήμης του αγίου, στη θέση ενός παραλληλόγραμμου μικρού ναΐσκου επ’ ονόματί του, ο οποίος κατεδαφίσθηκε το 1907. Ο μικρός αυτός πρώτος ναός ανεγέρθηκε από τους εκ Τρικάλων Κορινθίας άρχοντες Νοταραίους μετά την επανάσταση του 1821 για να αποδοθεί η πρέπουσα λατρευτική τιμή στον θαυματουργό άγιο Βλάσιο, τον προστάτη άγιο των νοσημάτων του λαιμού και του λάρυγγα,στον οποίον ως γνωστόν είναι αφιερωμένη περιώνυμη ιερά μονή στην ορεινή και ελατόφυτη περιοχή των Τρικάλων Κορινθίας. Η ιστορική αυτή μονή ιδρύθηκε περί τα μέσα του 17ου αιώνα στη θέση παλαιότερου ομωνύμου ναού, ο οποίος ανεγέρθηκε μετά την εύρεση της θαυματουργής εικόνος του αγίου σε απόκρημνη βραχώδη περιοχή. Το θαυμαστό αυτό γεγονός οδήγησε στο να αναδειχθεί η μονή στο σπουδαιότερο προσκύνημα και λατρευτικό κέντρο προς τιμήν του μικρασιάτη αγίου σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια. Ο νέος ιερός ναός του Ξυλοκάστρου, ο οποίος σχεδιάστηκε από τον εξ Ακράτας Αιγιαλείας επιφανή αρχιτέκτονα Χρύσανθο Κανελλόπουλο (έργα του είναι και οι περικαλλείς ιεροί ναοί Αγίου Χαραλάμπους Ακράτας και Αγίου Σπυρίδωνος Φενεού (Συβίστας) Κορινθίας),ανεγέρθηκε και αποπερατώθηκε με τις χορηγίες της αρχοντικής οικογένειας των Νοταράδων που εγκαταστάθηκαν στο Ξυλόκαστρο και ασχολήθηκαν με το εμπόριο.Μεταξύ των μεγάλων ευεργετών για την αποπεράτωση του ναού αξιομνημόνευτος υπήρξε ο εκ Τρικάλων Κορινθίας αείμνηστος Λυκούργος Φραντζής.

Οι εργασίες της ανεγέρσεως και αποπερατώσεως του περικαλλούς ναού διήρκεσαν δύο έτη ,μετά δε την ολοκλήρωση των οικοδομικών εργασιών όλοι θαύμαζαν τον νέο ναό,ο οποίος αποτελεί ένα αξιόλογο δείγμα κλασικίζουσας εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, κτισμένος στο ρυθμό του σύνθετου ελληνοβυζαντινού τύπου.

Ο ναός παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με τον αποπερατωθέντα το 1862 περικαλλή καθεδρικό ιερό ναό Ευαγγελισμού Θεοτόκου Αθηνών,ο οποίος αποτέλεσε για τον αρχιτέκτονα Χρύσανθο Κανελλόπουλο το αρχιτεκτονικό πρότυπο για τον σχεδιασμό του εμβληματικού ναού του Ξυλοκάστρου. Έτσι το 1910 το Ξυλόκαστρο είχε αποκτήσει πλέον έναν μεγαλοπρεπή ιερό ναό για να τιμάται εσαεί και με κάθε εκκλησιαστική λαμπρότητα ο έφορος της πόλεως, άγιος Βλάσιος, ο οποίος με το βασιλικό διάταγμα 333/1.4.1966 (ΦΕΚ 91/26.4.1966) αναγνωρίσθηκε επισήμως ως ο πολιούχος και προστάτης άγιος του Ξυλοκάστρου, η δε εορτή του στις 11 Φεβρουαρίου αποτελεί έκτοτε την επίσημη τοπική αργία

για δημόσιες υπηρεσίες,καταστήματα και σχολεία.Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι την πανήγυρη του πολιούχου αγίου του Ξυλοκάστρου έχουν λαμπρύνει αρχιερείς από ολόκληρη την Ελλάδα,ενώ το 2017 τίμησε με την παρουσία του τον εορτασμό ο τότε Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας κ. Προκόπης Παυλόπουλος.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι επί των ημερών της αρχιερατείας του αοιδίμου Μητροπολίτου Κορίνθου κυρού Παντελεήμονος Καρανικόλα (+ 16 Αυγούστου 2006) συναριθμήθηκε, κατόπιν εισηγήσεως του, ο ένδοξος ιερομάρτυς του Χριστού άγιος Βλάσιος στο κορινθιακό αγιολόγιο λόγω της ιδιαίτερης λατρευτικής τιμής που του αποδίδεται στην Κορινθία με λατρευτικούς χώρους ευλαβικής αναφοράς και προσκύνησης του θαυματουργού αγίου την ομώνυμη παλαίφατο μονή στα Τρίκαλα Κορινθίας και τον ομώνυμο μνημειώδη μητροπολιτικό ναό του πολιούχου Ξυλοκάστρου.Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι ο ιδρυθείς το 1970 Σύλλογος των εν Αθήναις Ξυλοκαστρινών αποδίδοντας την πρέπουσα τιμή στον άγιο Βλάσιο, έχει καθιερώσει να εορτάζει κατ’ έτος στις 11 Φεβρουαρίου την ιερά μνήμη του πολιούχου και προστάτου αγίου του Ξυλοκάστρου στον ιερό ναό των Παμμεγίστων Ταξιαρχών Πεδίου Άρεως.

Η εξωτερική μεγαλοπρέπεια του εμβληματικού ναού του Αγίου Βλασίου, του οποίου ο ρυθμός είναι «δρομική βασιλική μετά τρούλου», εντυπωσιάζει τον φιλόκαλο επισκέπτη με τον βυζαντινό ρυθμό,τον οχτάπλευρο ψηλό τρούλο, τα δύο επιβλητικά κωδωνοστάσια και την αρμονική συμμετρία στις διαστάσεις (μήκος 25 μ. και ύψος 24 μ.) Το αρχιτεκτονικό κάλλος συμπληρώνεται εσωτερικά από το ωραίο μαρμάρινο τέμπλο με τις ανάγλυφες παραστάσεις, το οποίο φιλοτεχνήθηκε από τον παριανής καταγωγής περίφημο μαρμαρογλύπτη Νικόλαο Περαντινό σε σχέδια του επιφανούς καθηγητού Αναστασίου Ορλάνδου, ενώ σημαντική ήταν και η συμβολή του τότε διευθυντού Αναστηλώσεων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων Ευσταθίου Στίκα. Αξιόλογες είναι και οι έξι φορητές εικόνες του τέμπλου, από τις οποίες ο μεν Ιησούς Χριστός και η Υπεραγία Θεοτόκος ιστορήθηκαν το 1878,η δε αριστουργηματική εικόνα του αγίου Βλασίου,στην οποία απεικονίζεται ένθρονος, ιστορήθηκε το 1879 (και οι τρεις εικόνες αποτελούν έργα του ζωγράφου Αθανασίου Σιγάλα).Η εικόνα του αγίου Ιωάννου του Προδρόμου ιστορήθηκε το 1880 από τον Σπυρίδωνα Χατζηγιαννόπουλο (+ 1 Ιανουαρίου 1905),ενώ το τέμπλο κοσμείται με άλλες δύο εικόνες, του αγίου Γερασίμου,η οποία ιστορήθηκε το 1934 από την Αδελφότητα των Αβραμαίων του Αγίου Όρους και του αγίου Ελευθερίου, η οποία ιστορήθηκε το 1937 και αποτελεί έργο του επιφανούς αγιογράφου Φωτίου Κόντογλου του Κυδωνιέως (+ 13 Ιουλίου 1965).Το μαρμάρινο τέμπλο του ναού κοσμείται με επιστήλιο, το οποίο φέρει δώδεκα εικόνες του Γαλαξιδιώτη αγιογράφου Σπύρου Βασιλείου. Στις εικόνες απεικονίζονται ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου,η Υπαπαντή του Κυρίου, η Περιτομή του Χριστού, η

Βαϊφόρος, ο Ιησούς Χριστός και η Σαμαρείτιδα,η Μεταμόρφωση του Κυρίου,η Ανάσταση του Λαζάρου, ο Εμπαιγμός, η Σταύρωση του Κυρίου, η Ψηλάφηση του Θωμά και η Ανάληψη του Κυρίου.

Όμως η καλλιτεχνική αξία του περικαλλούς και μνημειώδους ιερού ναού του πολιούχου του Ξυλοκάστρου Αγίου Βλασίου οφείλεται στην περίφημη αγιογράφησή του, η οποία ξεκίνησε προπολεμικά και ολοκληρώθηκε το 1960. Ο αγιογραφικός διάκοσμος, ο οποίος έρχεται σε πλήρη αρμονία με την αρχιτεκτονική μεγαλοπρέπεια του ναού, πραγματοποιήθηκε από τον αγιογράφο Σπύρο Βασιλείου (+ 22 Μαρτίου 1985) και σε συνεργασία με τον Αγήνορα Αστεριάδη (+ 17 Δεκεμβρίου 1977). Ο Σπύρος Βασιλείου γεννήθηκε το 1902 στο Γαλαξίδι και σύνδεσε το όνομά του τόσο με την αγιογράφηση του εμβληματικού ναού του Αγίου Βλασίου Ξυλοκάστρου όσο και με την αγιογράφηση του μεγαλοπρεπούς και περιωνύμου ναού του πολιούχου των Αθηνών Αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου, αφού κατόρθωσε με το αγιογραφικό του έργο να συνδυάσει και να προσαρμόσει

την παραδοσιακή τέχνη της αρμονίας και των χρωμάτων με το σύγχρονο πνεύμα και το χριστιανικό συναίσθημα. Η θεματολογία του είναι σύμφωνη με τη βυζαντινή ορθόδοξη παράδοση, αλλά η επεξεργασία και τα χρώματα δεν έρχονται σε αντίθεση με τη σύγχρονη τέχνη. Γι’ αυτό τον λόγο και οι μορφές έχουν γλυκύτητα και ζωντάνια, αλλά ταυτόχρονα συμμετρία στις αναλογίες και παραστατική έκφραση. Όλες οι αγιογραφικές συνθέσεις, που κοσμούν τον ναό του Αγίου Βλασίου, φέρουν την προσωπική σφραγίδα της καλλιτεχνικής δεξιότητας του Σπύρου Βασιλείου και είναι απαλλαγμένες από παρερμηνείες και επιπολαιότητες. Ιδιαίτερα πρωτότυπες είναι οι συνθέσεις στα τύμπανα του νότιου και βόρειου κλίτους του ναού, όπου ο αγιογράφος ιστόρησε σκηνές από τον βίο του θαυματουργού αγίου Βλασίου, ενώ ιδιαίτερα λεπτομερής και χαρακτηριστική είναι η παράσταση της Σταύρωσης του Κυρίου. Αξιόλογο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι πρωτότυπες συνθέσεις «η ευλόγηση των πέντε άρτων», «η θυσία του Αβραάμ», «η παραβολή του σπορέως» και «η παραβολή των δέκα παρθένων». Η ωραιότερη και επιβλητικότερη όμως παράσταση του Σπύρου Βασιλείου στον μνημειώδη ναό του Αγίου Βλασίου είναι αυτή της «Πλατυτέρας των Ουρανών» στην κόγχη του Ιερού Βήματος, όπου η Υπεραγία Θεοτόκος απεικονίζεται ένθρονη κρατώντας στην αγκαλιά της τον Σωτήρα Χριστό, ενώ δεξιά και αριστερά ιστορούνται οι δύο Άγγελοι.

Το 1974 και το 1981 ο ιστορικός και περικαλλής ναός του Αγίου Βλασίου Ξυλοκάστρου υπέστη σοβαρές ζημιές από τους ισχυρούς σεισμούς, που έπληξαν την περιοχή της Κορινθίας. Οι σεισμοί προκάλεσαν μεγάλες ρωγμές στους τοίχους με αποτέλεσμα ο μνημειώδης ναός να κριθεί ακατάλληλος για λατρεία και λειτουργική χρήση και να εγκαταλειφθεί για δεκατρία περίπου χρόνια. Ακολούθησαν έντονες συζητήσεις για το ενδεχόμενο κατεδάφισης του ιστορικού ναού ή για τη δυνατότητα επισκευής και αποκατάστασης του αξιοθαύμαστου αυτού εκκλησιαστικού μνημείου της Κορινθίας. Ευτυχώς επεκράτησε η δεύτερη άποψη και έτσι διασώθηκε ο μνημειώδης και ιστορικός ναός του πολιούχου του Ξυλοκάστρου, ο οποίος ανακηρύχθηκε διατηρητέο μνημείο. Με τη βοήθεια της πολιτείας και τη συνδρομή των κατοίκων της πόλεως έγινε η επισκευή του ναού, η αποκατάσταση των κωδωνοστασίων και η συντήρηση των περίφημων αγιογραφιών του. Έτσι από τον Μάρτιο του 1994 ο δεσπόζων στην κεντρική πλατεία της πόλεως μεγαλοπρεπής μητροπολιτικός ναός του Αγίου Βλασίου Ξυλοκάστρου άνοιξε και πάλι τις πύλες του για να δεχθεί τους Ξυλοκαστρινούς, που προσέρχονται για να λατρεύσουν τον Θεό και να τιμήσουν τον θαυματουργό πολιούχο και προστάτη τους άγιο, αλλά και τους πολυπληθείς επισκέπτες, που κατακλύζουν το Ξυλόκαστρο την καλοκαιρινή περίοδο και θαυμάζουν το αρχιτεκτονικό και καλλιτεχνικό αυτό εκκλησιαστικό μνημείο και κόσμημα της Κορινθίας.

Αριστείδης Γ. Θεοδωρόπουλος
Εκπαιδευτικός

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γραικού Νικολάου,Ακαδημαϊκές τάσεις της εκκλησιαστικής ζωγραφικής στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα,Θεσσαλονίκη 2011.
Κουτίβα Σταύρου, Ιστορικά του Ξυλοκάστρου, Αθήνα 1962. Νίκολη Σταμάτη, Συμβολή στην ιστορία του δήμου Ξυλοκάστρου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, Ξυλόκαστρο 2001.
Παλαιές και σημαντικές εκκλησίες του δήμου Ξυλοκάστρου, Μελέτη 1ου Γυμνασίου Ξυλοκάστρου, Ξυλόκαστρο 1999.